

החברים, שיש להם הצעות, להעבירן אלינו בכתב, כדי שנוכל להפיצן בין חברי המליאה עד לישיבה הבאה. בישיבה הבאה נהיה מוכנים להצבעה.

הישיבה התשעים ושבע

כיום כ' בסיון תשל"ב בשעות 3-6 אחה"צ בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים האדונים בלאו, בן-חיים, ברנגרין, גרינברג, ייבין, מורג, מירסקי מלמד, מלצר, סדן, רבין, ריבלין, שלי.
 החברים היועצים האדונים אירמאי, בן-שמאי, ברוידא, דותן, מיזלש, מיקם, קרוא, רוטנל, רצהבי, שבטיאל.
 המנהל האמרכלי הא' בן-מנחם.
 חברי המזכירות: הגברות בהט, קלאר, רייך והאדונים איתן, בן-גון, מדן, סיון.
 הצטדקו על היעדרם האדונים אברמסון, אורבך.
 הא' שירמן בחו"ל.

- סדר היום: א. ערעור ודיון נוסף בצורת הריבוי של פְּנֹסֶת
 ב. מונחי ההידרולוגיה
 ג. התעתיק מלועזית לעברית.

א. הא' מדן: בישיבה צ"ה של המליאה, בכ"ח בשבט, הביא היושב ראש לפני המליאה את החלטת הוועדה לשאלות דקדוק שימושיות בדבר צורת לשון רבים של השם כנסת, במקום שיש צורך או רצון לרבות שם זה.

שאלה זו נתעוררה בפנייה, שפנה מוכיר הכנסת בא' בטבת אליו וביקש את חוות דעתי בעניין זה. משקיבל אותה והראה ליו"ר הכנסת, הודה לי עליה ושאל, אם אפשר לקבל גם החלטה על עניין זה מאת האקדמיה. מסרתי את העניין לוועדה לענייני דקדוק שימושיים, והוועדה קבעה דעתה כדעה שחיוויתי בתשובתי, היינו, כי צורת הריבוי המצויה לשם פְּנֹסֶת בספרות העברית למן המקורות הקדומים ועד הדורות האחרונים היא פְּנִיסוֹת, והיא עדיפה מכל צורה מחודשת, שאמנם אפשרית היא מצד הדקדוק, אך אין לה מקור בספרות; ובייחוד ראויה היא לגבי מוסד מכובד, שדרכי לשון קדמונים יפות לו.

משהביא יו"ר המליאה את הדבר, היו מן החברים שביקשו דיון במליאה לעצם השאלה, אם יש לגרוס צורת רבים לעניין זה, ולשאלת הצורה, אם אמנם יוחלט לגרסה. אחר דין ודברים – שלצערי לא הייתי נוכח בהם – הוסכם, כי יש לקבוע צורת הריבוי לשימוש בעת הצורך. ובהצבעה, מהי הצורה הנקבעת לצורך זה – פְּנִיסוֹת או פְּנֹסֶת – נתקבלה הצורה פְּנֹסֶת.

ועל החלטה זו אני בא לערער:

צורת הריבוי כנסיות היא הצורה היחידה הקיימת בספרות העברית למן חז"ל ועד ספרות הדורות האחרונים, הן למלה כנסת כשלעצמה, הן בצירוף הסמיכות "בתי כנסיות" כריבוי של "בית כנסת". ולא עוד, אלא שמצורת הריבוי "כנסיות" נגזרה כבר אצל הקדמונים הצורה "כנסייה" כשם נרדף בהחלט לצורה "כנסת". למשל, שמות רבה, פרשה כא:

"בשעה שישאל מתפללין, אין אתה מוצא, שכולן מתפללין כאחד, אלא כל כנסיה וכנסיה מתפללת בפני עצמה, הכנסת הזו תחילה, ואח"כ הכנסת האחרת. ומאחר שכל

הכנסיות גומרות כל התפילות, המלאך הממונה על התפילות נוטל כל התפילות שנתפלו בכל הכנסיות כולן ועושה אותן עטרות ונותן בראשו של הקב"ה.

הרי כנסת, כנסיה, כנסיות בדיבור אחד. נימוק מוזר נאמר כאן באותה ישיבה, כאילו בירושלים ובארץ-ישראל לא היו אומרים ברבים 'בתי כנסיות', כי אם 'בתי כנסת', והסיבה הייתה יותר התנגדות לכנסייה של הנוצרים. הנימוק משונה ביותר, והוא שהביא לידי תוצאות ההצבעה. רבותי, פתחו נא סידור בתפילת שחרית לכל יום ויום ותמצאו: "אשרינו שאנו משכימין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וכו'". כך מתפללים עד היום – גם בירושלים ובארץ-ישראל – וב'מי שברך' האשכנזי שאחר קריאת התורה בשבת: "ומי שמייחדים בתי כנסיות לתפילה". לא 'בתי כנסת'. לא חששו מפני ה"כנסייה" הנוצרית, שלא נולדה בספרות אלא בשנים האחרונות ממש (בהשפעת הערבית המדוברת), לא חששו, כשם שלא חששה התורה לקרוא לאהרן ולבניו כהנים, אף על פי שגם פוטרע ויתרו – כומרי עבודה זרה במצרים ובמדין – נקראו כהנים. ולא נמנע שום מתפלל מלומר בתפילתו "אמן" ו"הללויה" על שם שהנוצרים אומרים כך בתפילתם. מה לגישה השוביניסטית הזאת, שתעשה צנורה בלשון ותפסול מטבעות עוברים לסופר מימי קדם ועד היום?!

לא באתי לאסור על גזירת צורה דקדוקית נוספת, אבל להוציא את הקיים בכל אוצר הלשון, בכתב ובמציאות החיה, מאז עד היום ולדחותו מפני ההמצאה החדשה – דבר זה אסור לאקדמיה. האקדמיה מצווה על פיתוחה של הלשון ואוצר מליה וצורתיה, ולא על כריתת ענפים ועקירת צורות כשרות וחיות. לפיכך אני בא ומציע לבטל את ההחלטה שנתקבלה בהצבעה בישיבה צ"ה.

הא' ריבלין: איני יודע, אם הדבר נעשה או לא, אבל אני מציע לבדוק את הצירוף עם המלה "בית". בילדותי היו אומרים "בתי-ספרים". קיימת הצורה "בתי-כנסת" כמו "בתי-ספר", וכן הצורה "בתי-כנסיות" ו"בתי-מדרשות". ל"בית" יש צירוף של רבים: בית-חולים, בית-עולמים.

לדעתי, כדאי היה קודם כול לבדוק את השימוש של "בית" לפי יחיד ורבים. יש לפעמים ש"בית" בא ברבים. לאחר הבדיקה נוכל לומר דברים ברורים. כל זה יתברר לנו מתוך השימוש.

הא' שלי: האם היה תקדים, שיחיד יכול לבקש ביטול החלטה של ישיבת המליאה?

הא' בן-חיים: גם בעבר דגנו בערעורים. ערעור זה הובא למנהלה, והיא דנה בכך. ומאחר שהיה ערעור, לא השיבונו תשובה על השאלה שנשאלנו. היה דיון במנהלה, והוחלט להביא זאת כערעור למליאה.

הא' מורג: לדעתי יש להסיר את הערעור מן הפרק. המליאה דנה בהרחבה בכל הבחינות שהועלו, ואין כל טעם להקדיש זמן לדיון חוזר בהן. היו הצעות שונות, ועמדה להצבעה ההצעה לקבוע את "כנסיות" כצורת הריבוי, והיא נדחתה ברוב דעות.

הא' דותן: אני מצטרף לדברי פרופ' מורג בהתנגדותו לערעור. לדעתי לא הובא בהשגותיו של הא' מורג דבר עקרוני חדש, שלא נשמע בוויכוח במליאה. לא כל הציטטות היו לגנד עיינו, אבל העובדות היו ידועות. לכן אני חושב, שגם מבחינה פורמלית אין סיבה לשוב ולדון בשאלה. זו השגתי לסדר-היום. לדעתי יש להסיר את העניין מסדר-היום עוד לפני פתיחת הדיון. אם יוחלט בכל זאת לפתוח בדיון, אבקש את רשות הדיבור, כדי לומר את דעתי.

הא' בן-חיים: יש הצעה להסיר את העניין מסדר-היום.

הא' דותן: רק כאשר יוחלט לדון, יש מקום לפתוח בוויכוח.

הא' בן-חיים: כאשר מובא ערעור, אנו דנים בו.

הא' מורג: ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום היא המרחיקה לכת.

הא' מלצר: אני חושב, כי צריך לדון.

הא' מדין: נאמר כאן, כי בדברי ערעורי לא נשמע עניין עקרוני חדש. לאמיתו של הדבר נשמע בדבריי עניין עקרוני מפורש, שלא נזכר בישיבה הקודמת. אמרתי: "...להוציא את הקיים בכל אוצר הלשון, בכתב ובמצייאות החיה, מאז ועד היום ולדחותו מפני ההמצאה החדשה - דבר זה אסור לאקדמיה. האקדמיה מצווה על פיתוחה של הלשון ואוצר מליה וצורותיה, ולא על כריתת ענפים ועקירת צורות כשרות וחיות". ההחלטה האומרת, שהריבוי הוא "כנסות", ולא "כנסיות" - פירושה, שהיא עוקרת צורה המושרשת בספרות העברית ובחיים מאז ועד היום הוזה. הטענה העקרונית שבערעור היא, שדבר זה אסור על האקדמיה. האקדמיה מצווה להחיות את הלשון, ולא להמיתה.

הא' מירסקי: אני מבקש מן היושב-ראש, שיברר לאקדמיה, מהי השאלה הנדונה, שעדיין אינה ברורה כל צורכה. עיקר הנידון אינו עניין של דקדוק אלא עניין של לשון. אין השאלה, מהו הריבוי של "כנסות", אם "כנסיות" או "כנסות", אלא מה שם נקרא למשך כהונתה של הכנסת.

הא' בן-חיים: יש כנסת שנייה ושלישית ועוד.

הא' מירסקי: הוא הדבר, נידון השם שייקרא למשך זמן כהונתם של חברי-הכנסת.

הא' בן-חיים: יש כאן ערעור על החלטה שנתקבלה. אין איש שולל עובדה זו, ויש הצעה לחזור ולדון בשאלה, וכנגד זה באה הצעה להסיר את הערעור מסדר-היום, משום שלפי דעת המציעים כבר נדונה השאלה בצורה ממצה והנימוקים ידועים. מאחר שזו הצעה מפליגה, אביא אותה להצבעה. ההצבעה היא על השאלה הפורמלית: אם לקיים דיון, או להסיר את השאלה מסדר-היום.

הא' ברגרין: כבר אמר היו"ר, שכאשר נתקבלו בעבר ערעורים - דגנו בהם, ולא היו ויכוחים, אם לדון או לא. מאחר שנתקבל ערעור, דעתי היא שצריך לדון בו.

הא' בן-חיים: שמענו נימוקים בעד ונגד, ונעבור להצבעה.

בעד הסרת העניין מסדר-היום הצביעו - 6

נגד הסרתו הצביעו - 9

ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום לא נתקבלה.

הא' ברוידא: ברצוני להציע הצעה על סמך תוצאות ההצבעה. בישיבה הקודמת הצבעתי בעד "כנסיות", אבל עדיין אני חושב שהבלבול נעוץ לא בתשובה, אלא בעצם השאלה. צריך להבחין כמה הבחנות תחילה. כפי שאמרתי בישיבה הקודמת, יש מקום להבחין בין "מושבים" ו"מועדים", כגון מושב חורף ומושב קיץ, לבין "קאדנציה" שלמה של עבודת הכנסת בין בחירות לבחירות הבאות, וכאן מקום לטפל גם ב"כנס" המבלבל.

אני מציע שנמסור את העניין לוועדה קטנה, שתברר את השאלה מתוך מגע עם אנשי מנגנון הכנסת, כדי שנדע מה דרוש להם. ברוב המקרים, משער אני, לא יהא צורך בריבוי של

"כנסת", אלא בתוספת הגדרה כגון "מושב" או "מועד". לדעתי אין ספק, שצורת הריבוי, במקום שיש צורך בה היא פְּנִסוֹת.

הא' בן-חיים: בוועדה לדקדוק הוחלט על צורת הריבוי פְּנִסוֹת. והחלטה זו נדחתה בהצבעה במליאה.

הא' ברוידא: תחילה יש לפענח את השאלה, וזאת צריך לעשות במגע עם האנשים שעוררו אותה. ייתכן שאנו פותרים שאלה שאינה קיימת.

הא' ייבין: דומני, שאנו מתווכחים על דבר שלא בא לעולם. אין איש מערער על כך שבמקורות יש "בתי-כנסת" ו"בתי-כנסיות". איש אינו פוסל בהחלטה זו את הריבוי פְּנִסוֹת. נתקבלה הצעה מוגדרת מאוד, לפי דעתי: הריבוי של כנסת במובנה היום – בית המחקקים של מדינת ישראל – יהיה פְּנִסוֹת. (הא' שלי: כדי להבדיל מ"בית-כנסת"). ואין זה מתנגד לריבוי פְּנִסוֹת. לעניין מיוחד זה של הכנסת הישראלית החלטנו, שהריבוי יהיה פְּנִסוֹת. איני רואה בכלל, על מה אפשר לערער כאן.

הא' דותן: מאותה ציטטה, שהביא הא' מדן, השתכנעתי עוד יותר, שיש מקום להבחנה בין שתי צורות הריבוי ולחידוש פְּנִסוֹת. משם ברור, ש"כנסת" ו"כנסייה" הן מלים נרדפות שריבויין אחד: פְּנִסוֹת. דורנו חידש את המונח "כנסת" במובן חדש ובמשמעות חדשה. זו אינה הכנסת הגדולה. "כנסת" היא חידוש, ולחידוש הזה מן הראוי שיווצר חידוש גם בריבוי.

לא נעלם מעיני איש מבין המשתתפים בדיון הקושי שבריבוי פְּנִסוֹת, הדומה ל"קנסות", אך הוא רע פחות מן הריבוי פְּנִסוֹת, שהוא ריבוי לעניין אחר, שיכול להודמן באותו הקשר ולגרום לבלבול, וזאת צריך למנוע. לכן הצבענו כפי שהצבענו.

הא' סדן: איני מסכים לטעמו של החידוש, ואיני מודה בצורכו, שהרי הדיבור המצוי הוא: בכנסת השישית, בכנסת הרביעית, וספק אם הצורך בלשון רבות נתעורר כצורך של ממש בדיוניה, ויש כאן שניים שהיו חברים בה, ולחלקי אעיד, כי הקשבתי לרוב דיונים, ולא הייתה שעת כושר להיעזר בלשון רבות, ואילו הייתה כשם שהייתה לי עצמי באחד נאומי על הכנסת – ונאמר כדן מסורתה של הלשון: הכנסיות הקודמות, לא הייתה שום ברייה נכונית מכך. ואם לספק יצר חידושם של פלוני ואלמוני, חבר כנסת או פקידה, ספק אם לא נדרש לחדש, ליתר תמהונית: פְּנִסוֹת. לא, רבותיי, אין כל נחיצות לגזור צורת רבות מיוחדת.

הא' בן-שמאי: כיוון שהמלה או השם כנסת במשמעות המוסד הפרלמנטרי שלנו הוא שם לאומי, איש לא יבוא להביעו בלשון רבים. אין צורך בכך. ואם הכוונה הייתה לעניין אחר, אני מסכים שצריך לברר, למה התכוונו. בשביל שם המוסד אין צורך בצורת הריבוי.

הא' מירסקי: אני מבקש לסמוך את דעתו של הא' ברוידא ודעתו של הא' בן-שמאי, שאין אנו זקוקים לריבוי של כנסת. אם יש לכנסת צורך מיוחד – יבוא וידרשו זאת. יש לקרוא שם למשך כהונתם של חברי הכנסת, ולא לקרוא את משך כהונתם על שם המוסד. גם במונחים אחרים אין הולכים בדרך זו לקרוא למשך זמן הפעולה בשמו של הגוף הפועל. השם מופרך מתוכו, אפילו יש צורך בו. ואם יש בו צורך, יש לקרוא אותו על שם הזמן או הכהונה. על כן אין להיחפו ולחשוש, שמא נפגע בכבודנו על ידי השהיה. ההחלטה שהחלטנו נתעררה מטעמים אחרים. מוטב שנמצה את העניין עד תומו. ישבו כמה חברים ויביאו את דיוניהם למליאה.

הא' שלי: אני מבקש מן החברים, שלא ישלו את עצמם בתקווה שיש בידנו להביא את

הכנסת לשנות מונחים הרווחים בה כל שנות קיומה, וכבר מקובלים בפי ציבור גדול ובעיתונות. לא נעקור מן השימוש את המלים "כנסת ראשונה", "כנסת שנייה", וממילא אין תקווה שנבחין בין "כנסת" כנוף או כבית לבין "כנסת" כמשך כהונה. המלה כנסת משמשת לשני המושגים. כבר אמרתי בישיבה הראשונה, שקביעת המלה כנסת לבית הנבחרים היה, לדעתי, משגה. לא היה צריך להטריח את השם ההיסטורי והמקובל הזה, ולערבב תחומי המושגים. זה גרם לי בניסוח החוקים הנוגעים בדבר להימנעות מן השימוש במלה "בית" לגבי הכנסת, היינו ולומר "בית הכנסת", אלא לצאת לדרכי עקיפין ולומר "בניין הכנסת" "משכן הכנסת" וכדומה. על כן רצוי הוא להבדיל לפחות בריבוי.

לגבי בתי תפילה נוסף לדבר על "בתי-כנסיות", ממילא אינו עוקרים דבר שישנו במקורות. ואילו הריבוי של כנסת זו יהיה "כנסות", שגם היא צורה לגיטימית מצד דקדוק הלשון.

הא' בן-חיים: למען הדיוק אומר, שלא האקדמיה פנתה אל הכנסת. נתקבל מכתב ממוכיר הכנסת, ועלינו להשיב על המכתב.

הא' גרינברג: מהו הרבים של כנסת?

הא' בן-חיים: במקורות - כנסיות.

הא' גרינברג: ועל פי הדקדוק?

הא' בן-חיים: במקור מצאנו ביחיד כנסת, וברבים כנסיות.

הא' גרינברג: בעברית המודרנית החילונו לדבר על בית-תפילה של הנוצרים, ועל בתי-תפילה אלה של נוצרים אמרנו כנסיות. לפני זה היינו אומרים "טומאות" או "תיפלות". וכיוון שכך, אי אפשר להשתמש בזה לרבים של כנסת.

הא' שבטיאל: יראה לי, שהשם "כנסת", שניתן לפרלמנט שלנו, אינו משמש כמושג של מקום או של זמן, כדרך שביקשו לומר כאן, והריהו שם פרטי של מוסד. וכשם שאין ריבוי לשם-עצם פרטי, כך דין הוא שלא יהא ל"כנסת" ריבוי כל עיקר. ו"כנסת" לעולם תהא לשון יחיד, גם כשהיא באה במניין. ויש לומר: "שלוש כנסת" "ארבע כנסת" וכו', כדרך שמצינו בלשון חז"ל "שני יוסף בן שמעון". ודוגמה טובה הובאה ע"י מר א"צ גרינברג: פְּלִשְׁתַּי, שלא ניתן לומר בריבוי פְּלִשְׁתוֹת. בארץ-ישראל שני מקומות הם, הנקראים "בית לחם". האם נאמר "שני בית לחמים" או "שני בתי-לחם". ורבות הן הראיות שיש בהן כדי לסתור. ואין לתמוה על ה"א הידיעה, הבאה לפני "כנסת", שלא כדן שם-עצם פרטי ואומרים אנו: "הכנסת הראשונה", "הכנסת השנייה" וכו', שהרי מצינו: הגלבוע, הירדן, המגשה וכדו'. ובלשון מאוחרת נהגו לומר: "הבית יוסף" "המרדכי", "הספורנו", "החרמון", "הכנרת", "השומרון" והרבה כיוצא באלו, ואין בדבריי חידוש כל עיקר.

הא' מלצר: דווקא משום ש"כנסיות" היא צורה חגיגית וצורה של קודש, הצבעתי בעד "כנסות".

הא' מדין: לאו דווקא קודש. יש גם "כנסיות של עמי-הארץ".

הא' מלצר: אך כל העם יודע, כי רק למדנים גמורים יודעים, שבאיזה מקום נאמר גם "כנסיות של עמי-הארץ". בתפילות נאמר "בתי כנסיות", והכוונה למושג שבקדושה, וכדי

להבדיל בין קודש לחול, קבענו כאן פְּנִסוֹת. מלבד זה מתקבל רושם ש"כנסיות" זה ריבוי של "כנסייה", ולא של "כנסת".

הא' סדן: כידוע, כל הנחה שאנו מניחים עלולה לגרור עקירה, ומשייודע עניין כנסות, יקפצו הבהולים על החידוש, וצורת פְּנִסוֹת סופה שתיעלם, ונלך להתפלל לבתי פְּנִסוֹת, עד שתתמאסנה הפְּנִסוֹת, ותבאנה הפְּנִסוֹת תחתיהן, ונלך להתפלל לבתי פְּנִסוֹת, וידנו תהיה במעל.

הא' ברגרין: אני מצטרף להצעת הא' ברוידא. אני מציע, שנקבע ישיבת של ועדת הדקדוק יחד עם הא' ברוידא והא' שלי, ובוועדה זו נסדיר את העניין. בתשובתו של הא' מדן כתוב, שהצורה פְּנִסוֹת איננה פסולה מצד הדקדוק, אלא מאחר שיש ערך מיוחד לכנסת, מוטב להכניס את הצורה ההיסטורית. אם נשב יחד בקבוצה קטנה של חברים, נגיע לפתרון.

הא' בן-חיים: נשמעו שלוש הצעות: הצעה אחת – לאשר את החלטת המליאה, האומרת "פְּנִסוֹת"; הצעה שנייה לומר שאין ריבוי ל"כנסת", וזהו שם פרטי, ולשם פרטי אין ריבוי; והצעה שלישית – לקבל את הצעת הא' ברוידא ולמסור את ההכרעה הסופית לוועדה מצומצמת של מספר חברים. בישיבת ועדת הדקדוק לא נפסלה הצורה "פְּנִסוֹת" מכול וכול.

הא' שלי: האם פירושה של ההצעה הוא ליטול מן המליאה את כוח ההחלטה ולמסור אותו לוועדה, או שהפירוש הוא שהוועדה תכין הצעות שבביל המליאה.

הא' בן-חיים: ההצעה אומרת, שוועדת הדקדוק בתוספת מספר חברים ידונו בשאלה, יחליטו בדבר ויפסקו.

הא' דותן: אני מבקש רשות לומר כמה מלים נגד ההצעה החדשה. היום כ' בסיוון, זאת אומרת שעברו מאז כמעט חמישה חודשים, ועדיין לא השיבנו. ועכשיו מה אנו עומדים לעשות? אנו עומדים לא לדון בשאלה שגשאלנו, אלא להציע לשואל לעשות סדרים בביתו, וזאת כאשר אנו יודעים – ושמענו זאת גם מפי הא' שלי – שאיחרנו את המועד להסדיר את מערכת השמות והמונחים של מוסדות המדינה. אנו מעבירים מלפנינו שאלה קטנה אחת, ויוצרים שאלה אחרת גדולה, שעליה ודאי לא נוכל להשיב, ובינתיים הזמן עובר. אני מבקש להחליט החלטה ברורה וחד-משמעית, ואפילו תהיה זו החלטה על "פְּנִסוֹת", שאני מתנגד לה.

הא' בן-חיים: יש הצעה שלא להחליט היום, אלא למסור זאת לוועדה מצומצמת.

בעד ההצעה למסור את העניין לוועדה הצביעו – 8

נגדה – 13

ההצעה לא נתקבלה.

בעד ההצעה לומר, שאין ריבוי ל"כנסת" כשם מוסד הצביעו – 6

נגדה – 10

נמנעו – 3

ההצעה לא נתקבלה.

הא' בן-חיים: נצביע עתה על ההצעות: פְּנִסוֹת, פְּנִסוֹת; פְּנִסוֹת, פְּנִסוֹת.

הא' שלי: ואחרי החלטה זו תהיה שוב זכות ערעור או לא?

הא' מורג: האם כתוב בתקנות, שיש זכות ערעור?

הא' בן-חיים: במשך כל שנות האקדמיה יש ערעורים.

בעד ההצעה "פְּנִסֹת, פְּנִסֹת" הצביעו - 9

בעד ההצעה "פְּנִסֹת, פְּנִסֹת" הצביעו - 12

ההצעה שהריבוי של פְּנִסֹת בשימוש זה יהיה פְּנִסֹת נתקבלה.

ב. הא' בן-חיים: מילון שלם למונחי ההידרולוגיה נמצא בדפוס, וארבע או חמש מלים היו שגויות בוויכוח. אם אביא את המלים האלה עכשיו, בטוחני ששוב יהיה ויכוח. לפעמים אמרנו, שהמליאה נותנת סמכות לוועד המינוח, בתוספת שניים או שלושה חברים המעוניינים בנושא, לדון ולהחליט. עכשיו יש הגדרות ברורות יותר, וגם צריך להצביע. אני מציע, שלא נעכב את הדפסת הספר, שכן כולו בהגהות, אלא נאפשר לוועד המינוח שיסיים את הפרשה. הרוצה לערער יוכל לבוא לפני ועד המינוח. אני מציע, שוועדה זו עם החברים המערערים או עם חברים אחרים שיש להם עניין בדיון זה, ישמשו לצורך דיון זה כמליאה-זוטא. כל החברים יקבלו על כך הודעה. אני מבקש, שהוועד יפנה אל החברים ויציע להם להשתתף בדיון.

הא' אירמאי: אני מבקש שיעשה הדבר בתוך חודש זה.

הא' בן-חיים: בעוד מספר ימים יקבלו החברים את ההזמנה.

יש הסכמה להסמיך את ועד המינוח להחליט ולפשר בין שתי ועדות¹.

ג. הא' רבין: לפניכם הצעות של חברים שונים לכללי התעתיק וביקורת של חברים על הצעת הוועדה.

הצעת הוועדה, כאמור, אינה מכוונת למלים השאלות שבלשון העברית. איננו מתכוונים לשנות כתיבה של איוו מלה שאלה, המופיעה במילון העברי. אם כתיב המלה "טלוויזיה" נקבע באות ו, אין כאן ביקורת על קביעת זו. הצעת הוועדה באה אך ורק להורות, כיצד נכתוב שמות של אנשים, מקומות ומוסדות זרים ושאר מלים שאינן בתוך הטקסט העברי אלא אורחים זרים, ויישאר אורחים. אלה הם אורחים שלא ייכנסו למילון העברי, ואם ייכנסו - נצטרך לחשוב על דרך כתיבתם מחדש. מדובר בשמות פרטיים זרים, ובהם שמות של מוסדות, ולעתים גם בטראנסקריפציה של מלה זרה, שמשום-מה צריך להכניס אותה לטקסט עברי, כגון ציטטה מלשון זרה, אמרת-כנף וכו'.

על כן מדובר בעצם בתופעה שולית בטקסט העברי מכל הבחינות. אמנם היא תופסת מקום בעמודים הראשונים של העיתונות ובספרי הגיאוגרפיה; אבל אין אנו עושים כאן דבר לגוף הלשון העברית. אנו מכינים תקנות בשביל האנשים, שצריכים להזכיר שמות זרים, ואנו באים לעזור להם, כדי להסיר מהם ספקות.

יתרה מזו: הוועדה החליטה, כי שם שהוא מקובל בעברית בצורה מסוימת, כגון ליטא או ורשה, אין נוגעים בו. בכל לשון יש שמות זרים שמסיבות היסטוריות התאזרחו בלשון. אפילו שם כמו לונדון, איננו מציעים לכתוב "לאנדן". השם לונדון נהוג בצורה זו. לא מדובר בשמות, שעשויים להופיע הרבה, אלא דווקא בשמות שעלולים להופיע במשך זמן קצר בעיתונות או בספרות, הדנה בדברים אלה בשעתם.

ומאחר שמות אלה לקוחים משפות שיש להן שיטות כתיב רבות, כגון שפות הכתובות

1. [ועד המינוח דן בכל המונחים הנוכחים בישיבתו ביום כ"ה בתמוז תשל"ו].

בכתיב לאטיני – שהוא משני סוגים: כתיב לאטיני פונטי וכתיב שהוא רחוק מפונטי – ויש שהם באים משפות המשתמשות בכתיב הודי, ערבי, פרסי, סואהילי, או סיני ויאפאני – לא יכולנו אפילו לנסות להציג לפני הקורא את האותיות של הכתיב הור. מי שיטען, על פי ידיעת הגרמנית או הפולנית או האיטלקית, שעלינו לכתוב כפי שכותבים שם, אבקש ממנו שיזכור, שצריך לכתוב גם אנגלית, ובאנגלית יש שמות גיאוגרפיים רבים, שאילו באנו לכתבם באותיות עבריות כנגד האותיות האנגליות – לא היה איש יודע איך לקרוא אותם.

אין זו טראנסקריפציה. זו לא הקבלה לאותיות של כתיב זר; זהו תעתיק של מבטא השם הור, דרך המראה איך מבטאים את השם הור. אבל גם בזה צריך לומר הסתייגות, שהיא חשובה ביותר. אין כאן תעתיק פונטי מדויק, משום שאף אילו ידענו בכל מקרה, איך מבטאים את השמות בלשונם המקורית, לא תמיד היינו יכולים לבטא אותם. וכמובן, אין אנו דורשים מן הקורא העברי לבטא זאת כך. תעתיק זה בא, כדי לתת את המבטא בתוך גבולות ההגאים, שישראלי רגיל יכול לבטא אותם. אין כאן ניסיון לתת מבטא מדויק, אלא מבטא ישראלי.

בעיה זו קיימת באופן מיוחד לגבי שאלה אחת שכבר התעוררה, ואני יודע, שתברנו ייבין יעלה אותה, והיא השאלה של w האנגלית. חוץ מן האנשים שהאנגלית שגורה בפה, והם משתדלים לבטא את אותיותיה, איני חושב, שהישראלי המצוי מבדיל בין w ל- v האנגליות; ולכן אין הצדקה להבחין ביניהן בתעתיקנו רק מפני שהאנגלי מבחין. כשם שאין מבחינים כאן בין ההגאים הסיניים או הפולנים, איננו עושים ניסיון כזה גם לגבי האנגלית. אנו כותבים, כפי שאנו יכולים לבטא, בלי לסטות מנהוג הדיבור והכתיב שלנו.

מגמתו של כתיב זה הוא הויהוי. קורא ששמע את השם ברדיו, ובפעם השנייה יראה אותו שם כתוב בעיתונות – ידע שזהו אותו השם. המטרה היא לתת לילד הולמד גיאוגרפיה את הוודאות, שהוא יכול לזהות את השמות שלמד; לתת לקוראי העיתונות את הוודאות, שבפעם אחרת כשימצאו אותו השם כתוב באותה דרך, ידעו איך לבטא אותו. אין אנו מציינים את מקום ההטעמה של השם, אלא רק כללים לזיהויו בערך.

ולמה עלינו לתת כללים? – משתי סיבות: אם לא ניתן כללים, וכל אדם יתעתק כרצונו, עשוי אותו השם להופיע במקומות שונים – בעיתונות ובמסמכים – בצורות שונות, והקורא יטעה ויחשוב, שמדובר בשני אנשים שונים או מקומות שונים, ושאינו זה אותו השם. בארץ תרבותית חייבים למונע זאת. שנית, אלה שצריכים לכתוב את השמות מתלבטים, ועלינו לסייעם. אנו חייבים שלא להקשות. אסור לנו להקשות על המדפיס על ידי תוספת לאלף-בית העברי למען דיוק או אסתטיקה.

הייתה הצעה לנקד. על כך אפשר להתווכח לגבי העברית עצמה. אבל אין זו הצעה מיוחדת לגבי מלים זרות. איננו יכולים להציע לעיתונות העברית, שינקדו את השמות הזרים, ורק את השמות הזרים. האם עיתון יעשה סידורים של ניקוד רק כדי לנקד מלים זרות? מאותה סיבה נשאלת השאלה, אם לגבי דבר שולי לגמרי, כמו כתיב של מלים ושמות זרים, שהם אחוז קטן של מה שמופיע בדפוס, מותר לנו להכניס סימנים דיאקריטיים, או אותיות חדשות. יש הצעה של שתי נקודות באמצע השורה לציין e . אם נבוא להציע דבר כזה בשביל שמות זרים, יהיה הדבר ללעג. מי זמין את האותיות האלה? הוא הדין לגבי נרן הפוכה. אינני חושב, שלשון תרבותית צריכה להמציא אותיות חדשות, שלא היו כמותן ושאינן קיימות בלשון – בשביל כתיב של שמות זרים, שמות גיאוגרפיים או שמות של אנשים.

עלינו להסתפק באותיות שישנן בכתיב העברי. כאן עשינו מעשה גדול: קבענו כללים לכתיב מלא. קבענו, שצריך לשים דגש באותיות $ב$, $כ$, $פ$, ושעלינו לציין חולם או שורק בנקודה נוסף לוי"ו. כל זה יעזור לנו הרבה.

אך דבר זה מניח לפנינו בעיה אחת, בעית התנועה e . אין צורך, לפי הצעת הוועדה,

להוסיף אף אות אחת על האלף-בית שאינה משמשת בו. אמנם נכון, שהגרש של ז', ג', צ' הוא תוספת, אבל זו תוספת שכבר קיימת, ולא אנו מוסיפים זאת. אשר להצעת הוועדה לגבי אָ, בעיתונים רבים ישנו, ואיננו מוסיפים על האלף-בית. אנו גותנים לסימן אחד של האלף-בית משמעות חדשה, לא אותה משמעות שיש לה בכתיב העברי הרגיל. ודבר זה מכוון רק לכתיב חסר הניקוד. אדם בר-דעת, הקורא עמוד של עתון, שאין בו אף סימן ניקוד, ורואה בו א' עם שלוש נקודות, לא יחשוב, שכאן רצה העיתון פתאום לנקד את האלף-ף. הוא יבין, שזו אינה אלף עברית רגילה. בטקסט עברי מנוקד לא נכתוב אָ במקום e, כשם שלא נכתוב א במקום a, אלא נקד סגול או קמץ או פתח תחת העיצור.

אני רוצה להציע שתקבלו את הצעות הוועדה, תחליטו בעניין e, ומה שתחליטו יהיה פשוט, ויהיה לפי הנהגים הקיימים, כדי להקל על הקהל. עלינו לזכור, שאם נסטה מנהגים קיימים, יש סכנה, שהדבר לא יתקבל בקהל, וזה לא יהיה לכבודה של האקדמיה.

ולאחרונה, אני מציע הצעה ליו"ר. אני מבין, שהוויכוח נגמר. נצביע על כל סימן וסימן שהצענו, על כל אחד לחוד, לפי הסדר. אפשר יהיה לומר דברים על אותו סימן בעד ההצעה או נגדה. נלך פרט אחר פרט, ונתחיל, כפי שכתוב כאן, בעיצורים, כדי שלפחות יהיה בידינו גוש של החלטות ממשיות, ונגיע בסוף לדבר היחידי, שאני רואה בו שאלה של ממש, וזהו ענין התנועה e. כאשר נגיע אליו, כבר יהיה לנו ניסיון, לאחר שבינתיים החלטנו על דברים שונים. שנית, תהיינה בידינו לפחות החלטות ברוב הפרטים, וישאר רק ענין אחד להחלטה, ואני מקווה, שגם אותו נוכל לפתור היום.

הא' בן-חיים: אני רוצה להציע, שלא נסיים את הישיבה בלי לסיים את ענין התעתיק. היה רצונה של האקדמיה לגשת להצבעה. החברים יכולים להעיר את הערותיהם לכל אחד מהסעיפים שיובאו להצבעה. איני מציע ויכוח כולל.

הא' ייבין: שלחתי את הערותיי אחר המועד, ולכן הן לא נכללו בהצעות שהפיצה המזכירות בין החברים, ואני רוצה לסכם עתה בע"פ. פרופ' רבין דיבר בכוח שכנוע רב על הכללים שבהצעת הוועדה. אני חושב, שיש פה כמה דברים הטעונים בירור מוקדם למרות הוויכוח שהיה. מה פירוש "אם סופר לא ינהג כך"? אם אנו קובעים כללים, הרי אנו באים לחייב את הקהל. זה לא ענין של בחירה חפשית. אם אין אנו רוצים לחייב, למה לנו המכשלה הזאת? האם רק כדי שנוכל לפרסם, שהאקדמיה עסקה בכללי התעתיק, שאיש אינו שם אליהם לב? אני מערער על ענין "מבטא לא-מדויק". האם יש הבדל ברור בין w ובין v באנגלית? ואם יש הבדל, ויש אפשרות להבדיל בתעתיק, מדוע לא נבדיל? בצורה זו אין מקלים על הקהל, אלא מקשים עליו.

אני מציע שנוציא את הערבית והפרסית מהמסגרת הזו של התעתיק, וגם את התורכית; ובהערותיי בכתב הסברתי מדוע. תעתיק זה נוצר, וצריך להיות מיוחד בשביל שפות אירופיות; בכללן גם אמריקה ואוסטרליה.

יש חלק בקהל הישראלי – ולא רק בעדות המזרח – שמבדיל בין w ובין v, וזהו ההבדל שבין ו"ו לבין ב"ת רפה. ולפחות נבדיל בין האותיות הכתובות. כאן החלטנו, שקובעים מבטא שקוראים לו "ספרדי". אנו דורשים מאנשי הרדיו והטלוויזיה לבטא כך. מדוע נבוא לסתור את ההחלטה שלנו? אינני מבין.

הא' בן-חיים: הייתה הצעה, שנדון סעיף סעיף, והחברים יעירו את הערותיהם לסעיפים השונים.

הא' דותן: אני תומך בהצעת פרופ' רבין מן הישיבה הקודמת. לפי הצעתו או, התחלנו

לדון בישיבה הקודמת בשתי הבעיות הקשות: v, e. אני מציע שנסיים את הדיון בהן, כדי להחליט. כ' היא ג, אין צורך בדיון ובהצבעה. עלינו לדון אפוא קודם כול בשאלת התנועה e.

הא' מדן: לעניין השאלות ה"בוערות": השאלה של סימון תנועות "בוערת" פחות מכל עניין אחר, שהרי קביעת כללי תעתיק נוגעת לא רק לכתיבה בלתי-מנוקדת בעיתונות. אני יודע, שהיא נוגעת – והיא מעכבת – בהדפסת ספרי לימוד מנוקדים לגיאוגרפיה. אם נפתור את שאלת הקונסוננטים, גם אם לא פתרנו את שאלת e, לפחות יהיה אפשר להשתמש בתעתיק לשם כתיבה מנוקדת, אשר בה e יסומן בסגול או בצירי. מוטב לגמור את עניין הקונסוננטים, שהוא דחוף יותר.

הא' רבין: אני יודע, אם אפשר להימנע מהצבעה, ואפילו בדברים שהם מובנים מאליהם. ההגה b – ההצעה היא לכתוב אותו בעברית לפי כללי הכתיב חסר הניקוד של האקדמיה בבי"ת דגושה.

הא' מייזלש: אם יש שווה נע לפניו, מרפים את האות או מוסיפים לנקדה בדגש?

הא' בן-חיים: אין מרפים.

הא' מלצר: הדגש הזה יהיה רשות או חובה?

הא' בן-חיים: חובה.

הא' מדן: גם בעברית חלה אותה חובה.

הא' רוזנטל: ומה הדין לגבי אות כפולה?

הא' רבין: על עניין האותיות הכפולות התווכחנו. עניין האותיות הכפולות בכתיב של שמות זרים קיים רק לגבי שפות מסוימות, כמו איטלקית. אין לנו כוונה להציע לעיתונות להכניס דגש חזק באותיות אלה. יש פתרונות כלליים: פתרון שכולנו נוקבים בו הוא – לשכוח שזה מוכפל; אם אתה מוכרח להכפיל, תכתוב את האות פעמיים.

הא' בן-חיים: ההכפלה היא בעיה כללית.

הא' מירסקי: על פי זה צריך להיכתב סעיף לעצמו, כי אחרי וי"ו החיבור ואותיות השימוש בכ"ל, האותיות ב,כ,פ יבואו דגושות.

הא' ייבין: דבר אחד קשור בחברו, וקשה להפריד בין הדברים. לפי הצעתי עלינו לסמן לא את הדגש, כי אם את הרפה באותיות ב,כ. וכמוכן ב רפה היא v. ואת הדגש צריך להשאיר רק לעניין ההכפלה.

הא' בן-חיים: זה מנוגד להחלטות האקדמיה על כתיב עברי, שם ב,כ,פ קשות נכתבות דגושות. b לעולם ב דגושה. לעומתה ב הרפה תהיה v.

ההצעה נתקבלה: b – ב

הא' רבין: האות c – יש לה הרבה מבטאים. או שנביא כל מבטא במקומו, או שנחליט על כולם בסעיף זה, ואז לא נדון עליהם פעם נוספת, כאשר גיע לאותיות אחרות. ההצעה תהיה: ההגה [k], ולא חשוב, כיצד הוא נכתב – אם c או k או אחרת, ייכתב ק.

הא' ייבין: ומה גורל האות q? האם אין צורך להבדיל לפחות בצורה בין k ו-q?

הא' רבין: ק.

הא' רבין: אנו מדברים על ההגה [k] שיועתק ק.

ההצעה שאות c ההגויה כמו k תועתק ק - נתקבלה.

ההצעה ש-c הגויה כמו [ts] תועתק צ - נתקבלה.

ההצעה ש-c הגויה כמו [s] תועתק ס - נתקבלה.

הא' רבין: ההצעה היא ש-ch (כמו Churchill) תועתק צ'.

הא' מייזלש: אני מציע: טש.

הא' מלמד: אני מציע צ' ונקודה למעלה.

הא' ייבין: זאת צריך לשמור בשביל הערבית צ'.

הא' מלצר: האפוסטרופ על צ או על ז הוא עניין ור לא"ב העברי. במשך דורות השתמשו באפוסטרופ רק לציון קיצורם או ראשי תיבות. עכשיו משתמשים בו שלא כדרכן בצ' ובז'. הצלילים האלה הם בכלל צלילים זרים לאוזן העברית, הדקדוק העברי קבע כלל מיוחד בהתפעל עם פה"פ באותיות שינויות: "השתבר", ולא "התשבר", כדי לא לבטא ביחד תש, כמו ç. ואם יש הכרח לבטא זאת בקצת מלים זרות, אפשר להטריח שתי אותיות: טש, כמו טשרניחובסקי, ו-וש, כמו זשולקוב. אינני מעלה על הדעת לכתוב פעם "צ'רניחובסקי".

הא' מדין: השם טשרניחובסקי אינו זקוק לתעתיק. יש לו כתיב עברי.

הא' בן-שמאי: לפי דעתי הצורה צ'רצ'יל היא הנכונה, כי היא מקובלת.

בעד הצעת הוועדה: ch, [č] - צ' - הרוב

נגדה 4-

הצעת הוועדה נתקבלה.

הא' רבין: את ch ההגויה כמו ש - אני מציע לכתוב ש.

בפולנית מבדילים בין שני סוגי ש. בסינית יש ארבעה סוגי ש. אני מציע שנכתוב בכל מקרה ש. אם שומעים - כותבים ש.

ההצעה, שהאותיות ch ההגויות § יועתקו ש - נתקבלה.

הא' רבין: אם ch הגויה כמו [x] - ההצעה לכתוב אותה בכ"ף רפה. מזה משתמע שהאות ח תישמר למלים ערביות ועבריות בלבד. בכך אנו הולכים לפי החלטת האקדמיה, שהאותיות ח, ע צריכות ליהנות לפי המבטא המזרחי. הצעת הוועדה היא להשתמש בכ"ף לא-דגושה. כ דגושה תהיה מיוחדת למלים עבריות. אין הצעה לשים קו לציון הרפה. חברנו מלמד ביקש להציע לשים קו מעל כ (ç).

הא' דותן: אני תומך בהצעה זו. היא משתלבת בהצעתי לסמן גם את v - בסימן רפה: ב. מדובר במלים הנכתבות בטקסט לא מנוקד, למשל בעיתונות. ושם כ חסרת סימן היא [k] או לפחות גם [k]. לא ייתכן לסמן הבחנה זו על ידי היעדר סימן. אותה אות עצמה משמשת למעשה בכתיב העברי בשתי משמעויות, ואם רוצים להבליט את העובדה, שהיא רק x צריך לציין זאת במפורש על ידי סימן קו הרפה.

הא' מייזלש: ומה הדין של כ רפה בראש המלה? היודעים דקדוק יקראוה דגושה.

הא' ייבין: אני תומך בהצעת הא' מלמד. אם מישהו יכתוב "כרקוב", יקראו זאת קרְקוב. לכן מוכרחים לציין את רפיון הכ"ף.

הא' רוזנטל: החלטנו על ב. איני מבין את חוסר העקיבות. הייתה החלטה על ב' דגושה, ומכאן שאם אין דגש, הרי זו ב רפה. אך בהרבה כתיבים שמיים רגילים לסמן כ בקו מעליה. כך בטראנסקריפציה של ערבית, גם של פרסית. בשביל לייחד את ההגה המיוחד, אפשר לסמן זאת על ידי הקו.

הא' בן-חיים: התעתיק איננו עומד לבדו. בכללי הכתיב העברי החלטנו - ואני חושב שזה צריך להתקיים - שכותבים פ דגושה. פירוש הדבר, שכל מה שאינו דגוש, הריהו כ רפה. העיקרון קבע, שמסמנים את הדגש. הוועדה הלכה לפי עיקרון זה. אך איני רואה אסון, אם לא ילכו לפי העיקרון.

הא' שבטיאל: יש לסמן את רפיון כ בנקודה מעליה ולא בקו. שהרי כך גם בערבית בטראנסקריפציה עברית (ראה תרגום רס"ג למשל).

הא' רבין: אני מתנגד לעניין הקו מעל לאות כ. לא נשיג זאת. שום עיתון לא יכניס את האות הנוספת הזאת. זאת אומרת, שלא נשיג כלום. אנו נלחמים על כך, שיכניסו כף דגושה. ואשר להצעת הנקודה - כל מדפיס יכניס חולם, ולא נקודה מעל אמצעיתה של האות כ.

הא' מלצר: כשם שלא ינהיג הדפוס בעיתון את הנקודה מעל לאות, כך לא ינהיג את הנקודה בתוך האות כ. כ דגושה - ידפיסו בלי נקודה. על כן אני מציע לכתוב בראש המלה ח.

הא' דותן: אני מציע, שלא לערב בדיון את השיקול, מה יקבלו ומה לא יקבלו; לפחות לא עכשיו. אנו משתמשים בנימוק זה לעת מצוא. אם לא יקבלו - למה יקבלו פ בנקודה? (תא' מדין: פ בנקודה - יש מן המוכן.) הכנסת אות אחת - זהו דבר קטן. אין בכוחנו להכריח את העיתונות להשתמש בסימנים, גם לא בסימנים המצויים. תפקידנו לקבוע את התעתיק. השיקול "לא יקבלו זאת" - אסור להביאו. בלי סימן גוסף תהיה האות כ כפולת משמעות.

הא' איתן: אני מציע, שנקבע את הוספת הקו רשות. אי אפשר להכביד על העיתונות, ואפילו במכונת כתיבה נשאלת השאלה, איך נכתוב זאת. אבל בספרי לימוד, באטלסים וכו' רצוי, שיראו התלמידים את ההבדל בהגה הראשון בין קרְקוב ובין כְרְקוב. לצורכי הוראה אות מיוחדת זו אפשרית היא.

הא' ברוידא: נשים יהודיות, בחפצן להבדיל כלי בשר מכלי חלב, נהגו לסמן את כלי החלב בלבד ("חריצי החלב", קראו לסימנים אלו דרך התחכמות). כלי שאין עליו סימן, חזקה שהוא של בשר. אין צורך בשני סימנים. כל תיקון וחיוב צריך להשתלב במערכת הכללית. וכמובן אין טעם לתיקון, אם אינו מחייב. אם ההחלטה הכללית תהא לחייב, שבמכונות יוסיפו שלוש סימנים - פ דגושה, פ דגושה, ב דגושה - לא יבוא איש לקרוא "קרְושצ'וב" במקום כרושצ'וב בכ"ף רפה. והכול יעמדו על כך, שהמדובר במלים לועזיות ואין כללי ניקוד עברי חלים כאן.

- 12 - בעד הצעת הוועדה - כ רפה בלא שום סימן - הצביעו
- בעד ההצעה לסמן כ רפה בסימן הרפה (קו למעלה) כחובה הצביעו - 7
- בעד ההצעה לסמן כ רפה בסימן רפה (קו למעלה) כרשות הצביעו - 5
- בעד ההצעה לכתוב ח בראש המלה הצביעו - 5
- 1 - בעד ההצעה לסמן כ רפה בנקודה למעלה הצביעו

הצעת הוועדה - כ רפה ללא סימן - נתקבלה.
 הצעת הוועדה להעתיק d באות ד נתקבלה.

הא' רבין: ההצעה ל-f היא פ רפה ללא סימן. זה כולל את v הגרמנית (Vogel), וכן את ph, ואת gh האנגלית במלים כמו enough.

ההצעה להעתיק הגה f באות פ רפה - נתקבלה.

הא' רבין: g - אם הגויה כגימל תועתק g, אם כמו ג'ים ערביה - ג' (עם גרש), אם ž - ז'.

הא' מלצר: איך נדע להבחין בין dž לבין ž?

הא' רבין: ההגה הצרפתי במלה Jean הוא ז' עם גרש, כמו ז'בוטינסקי.

הא' ברודא: אני מקבל את ההצעה, והרי זה גם הנהגה. אלא מציע אני שתהיה גם אפשרות - אולי כרשות - למי שרוצה לדייק להשאיר אות אחת, שהייתה נהוגה ונדחקה לאט לאט, כוונתי ליו"ד עם גרש, שיש לה טעם, למשל, במלה צרפתית כגון "יאן" ("יאן כריסטוף"). מה גם שמוצאה מ"יוחנן" העברי, לא תהיה זו שגיאה לכתוב זאת באות ז', אבל בדין שמוטר יהיה לכתוב זאת גם ביו"ד עם גרש.

הא' רוזנטל: אני מתקשה להבחין בין ז' הצרפתית לבין ג' האנגלית. ההבדל הוא קטן. מוטב לכתוב שניהם באותו סימן.

הא' בן-חיים: לפנינו כמה הצעות. הצעה אחת לכתוב ג', ז'. הצעה אחרת לכתוב ביו"ד כרשות. הצעה נוספת היא לאחד את שתי הצורות ג' ו-ז'.

בהצבעה נתקבלה ההצעה לכתוב את g ההגויה כגימל g;
 ואם הגויה כמו dž - ג', ואם הגויה כמו ž (צרפתית) - ז'.

הא' רבין: לדוגמה: ג'ורג' ושינגטון; אבל: ז'ורז' קלמנסו.

תעתיק ההגה h - ה - נתקבל.

תעתיק ההגה j - י - נתקבל.

אות j ההגויה dž או ž תועתק כמו g ההגויה כך.

בעד ההצעה להעתיק k - ק הצביעו-15

בעד ההצעה להעתיקה באות כ דגושה הצביעו-2

נתקבלה הצעת הוועדה - ק.

תעתיק ההגה l - ל - נתקבל.

תעתיק ההגה m - מ - נתקבל.

תעתיק ההגה n - נ - נתקבל.

הא' רבין: לצירוף ng כגון במלה King הוצע ng.

הא' ברודא: בעברית אנו מעתיקים לפי ההגייה, ולא לפי הכתיב הלועזי. כיוון שבסינית אין מבטאים את האות ג בסיומת - ng, ואומרים פֶּקֶן, ולא פֶּקֶיֶן, לכן יש להשמיט כאן את ג. ב"דבר" ודומה בקצת עיתונים אחרים כתבו זה שנים "פֶּקֶן", "צ'יאן קאי שק", (ולא פקינג, צ'יאנג). אם לגבי השפות האירופיות אנו הולכים לפי ההגייה, אין לנהוג בשיטה אחרת לגבי הסינית.

הא' רבין: במלה "מודלינג" יכתבו ג.

הא' ברודא: דיברתי רק על סינית, שבה ג נשמטת.

הא' ייבין: עדיין לא ראיתי בשום עיתון עברי שכתוב מאו-צה-טון. הכול כותבים "טונג". אתה יכול לבקש, כי נחליט לכתוב לפי ההגייה.

הא' אירמאי: למדתי מבטא סיני מפי פרופסור סיני, ואני מבקש לציין, שבסינית יש שני מבטאים: האחד דומה לשל ג, והשני לשל נג. את המלה Peking מבטאים כעת בסין פֶּקִין, ואת המלה Nanking מבטאים "נאנקינג". אני מציע לנהוג בהתאם לכך גם בתעתיק.

הא' רבין: הסינים שינו לפני עשרים שנה את השם "פקינג" ל"פקין". הם נתנו כתיב חדש ומבטא חדש. אנו מקבלים את השמות הסיניים לא מן הסינים ישירות, אלא מתוך העיתונות האנגלית או הצרפתית, שבהם עושים הבחנה זו. "נאנקינג" כותבים כמו במלה האנגלית King.

הא' בן-חיים: מי בעד הצעת הוועדה, שמעתיקים לפי ההגייה נג?

הצעת הוועדה כי ng כשהאות g הגויה יועתק "נג" – נתקבלה.

הא' רבין: gn, ñ, ñ – זהו הגה כמו במלה mañana. ההצעה היא לכתוב יו"ד לאחר הנו"ן.

הא' מלצר: צריך להשמיט זאת.

הא' אירמאי: אי אפשר להשמיט, כי הצליל יכול להופיע בסוף המלה. שם יש אפשרות לכתוב נו"ן וגרש. הגה זה מופיע בהרבה שפות.

הא' מלצר: אין לנו שתי אותיות נו"ן.

הא' מיקם: אם הגה זה מופיע בסוף המלה, הוא קובע מקום לעצמו. לכן צריך להביא בחשבון סימן הנו"ן עם גרש.

הא' בן-חיים: יש הצעה לכתוב "ני", והצעה אחרת לכתוב נו"ן עם גרש בסוף המלה.

הא' מלצר: יש הצעה שלישית להסתפק בנו"ן לבדה.

הא' ברודא: יש לתת אפשרות להבחין על ידי גרש, בריכוך הנו"ן בסופי מלים סלאביות, כגון במלה koń הרוסית-הפולגית (סוס). אם תוסיף בה יו"ד היא תהיה koni, והוא דבר אחר לגמרי. בלי הגרש תהא המלה kon בנו"ן קשה – לא אותו צליל, ולא אותו הגה. כשם ששמנו גרש על ז ועל ג, אפשר לתת אפשרות לשים גרש על הנו"ן, כדי שיתיה אפשר להבחין בריכוך.

בעד ההצעה שלא להבחין הצביע – הרוב

בעד הבחנה על ידי סימן הגרש הצביעו – 3

ההצעה שלא להבחין – נתקבלה.

ההצעה להעתיק p – פ דגושה – נתקבלה.

ההצעה להעתיק r – ר – נתקבלה.

ההצעה להעתיק s – ס – נתקבלה.

ההצעה להעתיק sh, sch, וכן ch צרפתית ש נתקבלה.

הא' רבין קורא: t – ט.

הא' שבטיאל: מן הראוי לסמן בתי"ו, כדרך שהיא הגויה במקורה; בדרך זו תיקרא כהלכה גם בפי המבחינים בהגייה בין ט ובין ת.

בעד ההצעה ט הצביע הרוב

בעד ההצעה ת הצביע 1

הצעת הוועדה להעתיק t – ט נתקבלה.

הא' רבין: th במלים אנגליות – ת, ואם המבטא כמו [t] – ט.

הא' רוזנטל: אני מבקש לצרף לסימן זה גם את θ היווני.

הא' ייבין: יש הבדל בין הגיית th באנגלית ובין הגיית θ. האם איננו חייבים לסמן הבדל גם בתעתיק?

הא' רבין: כאן מדובר בעיקר בשמות. כידוע th האנגלית מופיעה בעיקר בכינויים ובפסלים.

הא' אירמאי: זה מופיע גם בשמות גיאוגראפיים.

הא' רבין: איני חושב, שצריך להבחין.

הא' ריבלין: אני מציע לכתוב ת רפה, כמו בערבית. זוהי ת, כמו שהערכים מבטאים אותה.

הא' בלאו: נדמה לי, שסטינו פה מן העיקרון הפונטי, ואנו הולכים אחרי הכתיב. כאשר אני שומע th – ההגה הקרוב ביותר הוא סמ"ך.

הא' אירמאי: אל נשכח, שהאנגלית ממלאת תפקיד מיוחד בארץ בהשוואה לשפות אחרות. רוב ילידי הארץ אינם מבחינים בצלילים רוסיים או גרמניים, אבל הם רגילים באנגלית מגיל צעיר. בספריות המדעיות שלנו כ-90% של הספרים הם באנגלית. אני מציע, שלא לנהוג כאן כמו בכל מקרה אחר, כי אם להבחין בין th ההגוי ת ובין th ההגוי ד. שניהם שכיחים. הצעתי היא לכתוב את ה-th במלה with ת. th כגון במלה the יועתק ד'. על ידי כך אנו משיגים את ההבחנה הכי קרובה להגה שבאנגלית.

הא' בן-חיים: בנקודה זו אני מבקש להעיר, שמה שמציע הא' אירמאי מתקרב להצעת ועד הלשון בשעתו. כאשר נגיע לערבית, שם חשוב תעתיק מיוחד, שם יש ת' וד'. אין הבדל מהותי בין th האנגלית בשני מבטאיה ובין שני ההגיים הערביים. ודאי נקיים זאת, כאשר נכתוב שמות ערביים, ולמה נבוא לבטל זאת באנגלית, שהיא לשון מצויה אצלנו. אני מציע, שלא להתעלם ממה שעשה ועד הלשון. כאשר מדברים על נהר התמוזה, מוטב לכתוב זאת בטי"ת; מלה כגון brother (אח) בדל"ת עם גרש (בראד"ר), ומלה כגון with – בתי"ו עם גרש. לא מדובר במלים יוניות, שהרי את המלים היווניות אנו כותבים לפי הכללים המקובלים בספרות התלמודית. θ יונית היא ת, ולא תי"ו בגרש. כאן מדובר על תעתיק מלה אנגלית.

הא' ברדיא: בנוגע לתעתיק אנגלית, הרי th שבמלה thick דומה לתי"ו הרפה שבמבטא תימני. אם קיבלנו שיש ב, כ, פ רפות, אולי נקבל גם שיש ת רפה.

אך בניגוד לתעתיק על פי ההגייה, יש לקבוע בפירוש, כי th שמוצאה מהלשונות הקלאסיות תיכתב ת כשהגייתה באנגלית כמו t, כגון אסט"י, תומאס, על פי דוגמת תיאטרון.

לעומת זאת מלים גרמניות כמו גטה, רוזנטאל יש לכתוב בטי"ת, שהרי כאן שלב

בהתפתחות הכתיב שהגרמנית התרחקה ממנו. לפני מאה שנה כתבו thun, That וכיום Tat, tun.

הא' בן-חיים: הערה כללית: היום אנו מדברים בעברית ספרדית. באות ת רפה אין מבחינים; ב,כ,פ - מבחינים.

הא' מייזלש: מה בצע בהחלטה, שהאות ת באה במקום th? היכן מלמדים ילדים לבטא ת כמו th?

הא' בלאו: עלינו לנהוג לפי קנה מידה אחד בכל התעתיקים, ואין זה רצוי שנהגו בתעתיק אנגלי לפי עקרונות שונים ממה שנהגנו לפיהם קודם.

אני מציע לתעתק th בהתאם להגה העברי הקרוב ביותר שנשמע, בסמ"ך. ברוב המכריע של המקרים ההגה נשמע כסמ"ך (thing); באותו מיעוט שהוא נשמע כזי"ן (brother) יש לתעתקו; באותו מיעוט מלים, שבהן נשמע th כמו t, כגון שם הנהר Thames (טמוה), יש לתעתק באות ט.

הא' רוזנטל: האבסורדיות כאן בולטת. מי שידע לבטא איטב אנגלית - יחיך. איננו חייבים לתת את הטראנסקריפציה האנגלית המדויקת. את th אנו מבטאים ת, ולא מעניין אותנו, איך הדיפרנציאציה המדויקת בכל מקרה. צריך לכתוב ת בכל מקרה שכתוב th. יותר מזה איננו יכולים לעשות.

הא' מלצר: אנו צריכים לכתוב את הכול באות ט, חוץ מן המלים המקובלות היווניות כמו תיאטרון.

הא' ברוידא: Thornton תיכתב "תורנטון".

הא' בן-חיים: הלכנו כל הזמן לא לפי הכתיבה, אלא לפי האופן, לפי הצליל. עכשיו באה הצעה להתעלם מן הצליל. ב-Thames אין היגוי אחר מאשר t. הוא הדין לגבי Thomas.

הא' ברוידא: אלה שמות בני אלפיים שנה.

הא' רוזנטל: אני בטוח, שיש הבדל בין th בתחילת מלה ובסוף מלה. איננו יכולים להיכנס לכל הדיפרנציאציה הזאת. אצלנו th זה ת, יש גם שינוי והבדל בין האנגלית לבין האמריקאית.

הא' בן-חיים: לפנינו ארבע הצעות.

ההצעה הראשונה להבחין בתעתיק th לפי הצליל ולכתוב אותה בסמ"ך או בזי"ן. זו הצעת הא' בלאו.

בעד ההצעה הצביע - 1.

הא' דותן: האם ההחלטה שתתקבל תחול גם על התעתיק מערבית?

הא' בן-חיים: איננו מחליטים היום על תעתיק של הערבית.

הא' דותן: שני הגאים אלה קיימים גם בערבית. אם אנו מחליטים עכשיו כך, אנו ממילא כובלים את עצמנו, כאשר נבוא לדון בהגאים אלה בערבית. אינני מתנגד להצעה ת', ד'.

הא' בן-חיים: איננו דנים עכשיו בערבית. הבעיה העומדת לפנינו זהו th האנגלי. ההצעה השנייה היא לתעתק שני הגאים אלה אחד ת', והשני ד'.

בעד הצעה זו הצביעו - 8

הא' בן-חיים: הצעת הוועדה היא שלא להבחין בין שני ההגאים, ולתעתק ת.

הא' ברודא: במקום לפסוק בשאלת כתיבם של השמות הניאוגראפיים או הפרטיים הנידונים, אם מטעמים של היגוי ואם מטעמים היסטוריים-תרבותיים, הרי נקלענו למצבו של מלמד, המנסה להסביר לתלמידו איך לבטא this. מן הראוי לכתוב בתי"ו הן תורנטון, תְּקָרִי והן תומאס, אסתטי (ולא טורנטון, טקרי, טומס, אסטטי).

הא' בן-חיים: איננו מדברים על מלים שחדרו לעברית כמו "אסתטי". אנו מדברים על הלשון האנגלית שבהווה. הצעת הוועדה היא להעתיק th ת, ואם המבטא כמו t - ט.

- 2 - בעד הצעת הוועדה הצביעו
- בעד הצעת הא' רוזנטל לכתוב תמיד ת הצביעו - 6.

הא' מלצר: מאחר שאין מבחינים בעברית בין ת לבין ט בהגייה, לא נבחין בכך גם במלים הלוועזיות. נשאיר את ת רק במלים שיש בהם מסורת כמו תיאטרון, תיאולוגיה, ואילו במלים חדשות נכתוב ט.

בעד הצעה זו הצביעו - 3.

הא' מדין: השאלה הבאה הוא הגה v, שנכתב בלשונות שונות v או ב-w. השאלה הייתה: האם אפשר למצוא דרך אחידה לתעתיקו ולהביעו בכל המצבים באות אחת או לא. לכאורה יש שתי אפשרויות: או להעתיקו תמיד באות ו, או להעתיקו תמיד באות ב רפה. שתי האפשרויות נראות מזוהרות לעברית. ב רפה בתחילת מלה נראית מזוהרה בעינינו. לכתוב וילנה או ורשה או וייצמן באות ב רפה - לא יתקבל על העין. אנו עוסקים בלשון קיימת, שיש לה מנהגים שלה, ואיננו באים לחדש מנהגים. עלינו להסדיר את המבוכה. מצד שני, אם נבוא לכתוב תמיד ו, גם בסוף תיבה, במלים כמו לבוב, זה דבר קשה, ואף הוא נגד ההרגל. ההצעה בוועדה הייתה לנהוג בתחילת התיבה ו, ובסוף התיבה או באמצע תמיד ב רפה. הצעה שנייה הייתה לכתוב ו בתחילת התיבה, ב רפה בסוף התיבה, ואילו באמצע לכתוב בדרך כלל ו, וזאת בסמוך לתנועת ו או ו, שאז יכתב ב רפה.

לא הובא בחשבון עניין שהועלה בוויכוח במליאה, היינו הרצון להבחין בין הגה זה ובין w שבאנגלית, אלא הוסכם להניח אותם בכתובה עברית כאילו הם אותו דבר. אדם המדקדק בהגאים אנגליים יודע זאת. אדם ההוגה את המלים כדרך אורח ישראלי ממוצע יתנה כפי שהוא הוגה.

הא' ייבין: להצעת הוועדה - כבר הקדים חברנו רבין ואמר, שלא מדובר על שינוי בתעתיק של שמות מקובלים כמו ורשה או וילנה, כמובן, זה יהיה מזוהר אם נתחיל לכתוב וינה בבי"ת. אולי נהיה קצת עקיבים. זה עתה דיברנו על th. והסכמנו למה שהסכמנו, כנגד דעתם של אלה שלא רצו להבחין, וניסינו אפילו להכריע בעד הבחנה בין אופני ההיגוי השונים של th. כאשר באים אנו אל בעית w, v, נתהפך פתאום הגלגל ואומרים: אין הבדל. מה פירוש "אין הבדל"? יש ויש הבדל! ואילמלא הייתה לנו אפשרות בעברית, היינו חייבים למצוא אפשרות, כשם שמצאנו את האפשרות של ת להעתיק th. אולם בעברית יש אפשרות פשוטה: ו-w; ב-v. ובמה נבדלת ב בראש מלה מן כ בראש מלה?

הא' מדין: איך אתה רוצה לכתוב את ההגה [v] בשמות כמו ואסרמאן, שאתה לא הוגה כ-[w], אלא [v]? אתה רוצה לכתוב זאת: "באסרמאן"?

הא' ייבין: למשפחת וואסרמאן יש מסורת. המסורת אומרת שכותבים בשני ויזים. איננו מדברים על דברים, שיש להם מסורת כמו וינה או וילנה. אנו מדברים על שמות זרים. אם מותר לכתוב כארְקוּב, מותר לכתוב "בולגה" (Volga).

אם הבדלנו בביטויים שונים של th, אי אפשר למזן את v עם w. w תהיה ו, ו־v ב רפה.

הא' אירמאי: אפשר להבחין ולתעתק הגה w בו־ו שרוקה.

הא' איתן: יש הבדל גדול בין כ הרפה – שהחלטנו לכתוב בראש מלה, שהרי אין כנדה כ דגושה במערכת התעתיק – לבין ב רפה, שכנדה יש ב דגושה, ואם תבוא ב בראש התיבה, יקראנה הקורא כמו ב דגושה.

הא' דותן: זו שאלה גדולה ורחבת. הוא הדבר, שמפניו הבעתי חשש בראשית הדיון – הייתה כאן "התשה". התייגענו בהצבעה על ג ועל ד וכיו"ב דברים ברורים, ועכשיו הגענו לשאלה הגדולה, שצריך לדון עליה בהרחבת הדעת, והשעה מאוחרת. עכשיו אין מנוס מדחיית הדיון.

הא' בן־חיים: אני מבקש, שהוועדה תוסיף ותחשוב על כך. ב"לשוננו" כרך י"א נדפסה הצעה ברורה וגלויה, להבחין בין w לבין v. וטעמים שונים להבחנה. בערבית יש הבדל, וגם בעברית יש הבדל. אני שומע ברדיו שאומרים: מכון וייצמן בהגה [v] ותמיד אומרים: אולם ויז בהגה [w] עובדה היא, שנהגנו באנגלית ביחס מיוחד, מאחר שזו הלשון הזרה הראשונה במדינה, שלומדים ומחקים אותה. יש הבדל בלשון זו בין w ובין v, ויש גם בעברית הבדל. אני מבקש מן הוועדה, שתעיין בסעיף זה. זו הצעה שנדפסה בהצעות ועד הלשון. אני מדבר על אפשרות של הבחנה בין w לבין v.

הא' דותן: אני מציע שנגמור את הדברים הפשוטים שנתרו.

הא' מֶדֶן: נשאר דבר פשוט לגבי השאלה של v. אפשר להוציא מכלל דיון את שאלת w האנגלית. על כך תובא הצעה נפרדת. השאלה, מה עושים בהגה v הגרמני, הרוסי, הסלאבי, אשר נכתב בלועזית פעמים ב־w ופעמים ב־v: מתי אנו עושים אותו ו, ומתי ב? מה דין המלה וייצמן?

הא' בן־חיים: נדבר על כך במסגרת הדיון על w ו־v. אני מציע שלא נדון על כך היום. ל־z מוצע על ידי הוועדה ז. לעיצור y מוצע על ידי הוועדה י.

ההצעה נתקבלה.

הא' ברוידא: על עניין z יש ערעור.